

JOSEF OPATRNÝ

VELKÁ SIOUXSKÁ VÁLKA

NEJEN SEDÍCÍ BÝK, GENERÁL CUSTER
A BITVA U LITTLE BIGHORNU 1876

VELKÁ SIOUXSKÁ VÁLKA

NEJEN SEDÍCÍ BÝK, GENERÁL CUSTER
A BITVA U LITTLE BIGHORNU 1876

JOSEF OPATRNÝ

**VELKÁ
SIOUXSKÁ
VÁLKA**

**NEJEN SEDÍCÍ BÝK, GENERÁL CUSTER
A BITVA U LITTLE BIGHORNU 1876**

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Ediční rada edice Polozapomenuté války

doc. PhDr. Ivana Čornejová, CSc. (Ústav dějin UK a archiv UK)

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (FF UJEP Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií
a žurnalistiky)

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK a Technická univerzita v Liberci)

prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc. (FF ZČU, Katedra historických věd)

prof. PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D. (Ústav historických věd,
Univerzita Pardubice)

Copyright © Josef Opatrný, 2002, 2023

Cover art © Jiří Arbe Miňovský, 2023

Drawings © Martin Ďásek, Jana Šouflová, 2023

Photos © archiv autora, Richard Irving Dodge, Library of Congress,
The New York Public Library, Wikimedia Commons, 2023

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2005, 2023

ISBN 978-80-278-0123-7 (print)

ISBN 978-80-278-1310-0 (ePub)

ISBN 978-80-278-1311-7 (mobi)

ISBN 978-80-278-1312-4 (pdf)

Milovaným vnoučatům Lízince a Richardovi

OBSAH

Prolog	9
Jdi na Západ	13
Rudé děti Velkého bílého otce ve Washingtonu	41
Modré kabáty	84
Protagonisté	108
Piknik v Černých horách	204
Rosebud	265
Little Bighorn	305
Smrt Velké vrány	343
Epilog	378
Stručná chronologie	391
Bibliografická poznámka	394

SEZNAM VYOBRAZENÝCH MAP

Bozemanova stezka	168–169
Fettermanův masakr	174
Siouxske tažení 1876	272
Bitva u Little Bighornu	329

PROLOG

Málokterý problém dějin amerického kontinentu přitahuje takovou pozornost české laické veřejnosti jako otázka vztahů etnik nazývaných nepřesně „původní obyvatelstvo“ a Evropanů pronikajících do „Nového světa“ od konce 15. století. Nejdřív tedy Španělů a Portugalců, později i Francouzů, Angličanů, Nizozemců, Švédů, Dánů a nakonec, v 19. století, příslušníků snad všech evropských národů hledajících především ve Spojených státech amerických či americké Unii to, co neměli doma. Většina Evropanů odcházela za moře za lepšími ekonomickými možnostmi, někteří však hledali politickou či náboženskou svobodu a nechyběli ani ti, kdož prchali před důsledky svých činů či přicházeli poháněni touhou po dobrodružství. Ze všech těchto důvodů opouštěli staré jistoty, aby našli v Americe nové možnosti, aniž by si přitom většinou uvědomovali, že nepřicházejí do prázdné země. Tisíce či stovky let před nimi dorazily k americkým břehům starší migrační vlny, jejichž potomky nazval Kryštof Kolumbus v roce 1492 v přesvědčení, že dorazil do Indie, Indiány. Obývali jako lovci či zemědělci na různém stupni vývoje kontinent v době, kdy si tu budovali nové domovy němečtí či čeští zemědělci a norští nebo finští dřevorubci žádající místní úřady o půdu a americké občanství. Příslušníci této poslední migrační vlny pronikající ve stopách svých předchůdců

stále hlouběji do nitra kontinentu s překvapením seznávali, že se v okolí jejich farem, dřevorubeckých táborů nebo rychle budovaných železnic a silnic objevují představitelé jiného etnika, jiných zvyků a jiných hodnotových měřítek. Indiáni sice přejímali ochotně některé vymoženosti civilizace, již považovali za svou noví Američané, zejména střelné zbraně, koně, textil a některé potraviny, jako byla káva a cukr, zároveň však odmítali převzít i jejich normy chování, zejména v oblasti majetkové.

Ozbrojený konflikt mezi příslušníky těchto různých migračních vln nazývá americká historiografie indiánskými válkami a zabývá se jím s větší či menší intenzitou už od druhé poloviny 19. století. Přinejmenším od začátku 20. století pak sleduje osudy poražené strany indiánských válek i široká veřejnost v Americe a v Evropě. Její část považovala a dodnes považuje amerického Indiána za „ušlechtilého divocha“, protipól bělocha, nositele euroamerické civilizace výrazně negativních rysů. „Války rudého muže“, řečeno slovy jednoho z hlasatelů tohoto vidění Indiána, jsou pak projevem zločinného charakteru společnosti založené na myšlenkách Johna Locka a Davida Huma, tedy na ochraně práv jednotlivce a respektování soukromého majetku, která došla do své nejzazší podoby právě ve Spojených státech. Vztah ke Spojeným státům a hodnotám, jež zastávali jejich zakladatelé, tak rozhodující měrou určuje názory na indiánské války jak v USA samotných, tak jinde ve světě. Tzv. revizionistická historiografie indiánských válek, jejíž představitelé publikovali své nejnámější práce na konci šedesátých a v průběhu sedmdesátých let 20. století, je toho typickým příkladem a není vůbec náhodou, že práce budovatelů nových historických mýtů, zejména publikaci Dee Browna *Mé srdce pohřbíte u Wounded Knee*, přijala s takovým nadšením politická reprezentace zemí reálného socialismu. V podání Dee Browna vedla americká vláda a společnost vůbec proti indiánskému obyvatelstvu

zcela vědomě likvidační politiku s úmyslem Indiány co nejrychleji a nejefektivněji vyhubit. Indiánská politika amerických úřadů jen odrážela nelidský charakter státu, což samozřejmě okamžitě registrovali ideologové v Moskvě, východním Berlíně i v Praze. Nevítali proto nejznámější práci Dee Browna přirozeně jako pokus o využití nových pramenů, pokus, jehož hodnotu negativně poznamenal nedostatek autorovy kritičnosti a objektivity, ale jako zbraň v boji s americkým imperialismem, což zřetelně demonstrovuje doslov Josefa Jařaba, jímž opatřil v sedmdesátých letech vydavatel první český překlad tohoto kultovního revizionistického spisu. Komunistickým ideologům antiamerikanismu a jejich dědicům různého zabarvení na obou březích Atlantiku tak uniká skutečný přínos revizionistické historiografie indiánských válek. Postrevizionističtí historikové tohoto fenoménu využívají s potřebnou kritičností pramenů, na něž upozornili revizionisté a do jisté míry tak i díky jim podávají podstatně přesnější obraz konfliktu, jehož důležitou součástí byla i velká siouxská válka. Z těchto moderních prací a edic dokumentů pak vycházel autor této publikace Nakladatelství Epoque. Považuje přitom poslední indiánské války za završení procesu, který začal už dosažením Ameriky Kryštofem Kolumbem a založením prvních anglických kolonií na východním pobřeží kontinentu a věnuje této problematice první „historickou“ kapitolu textu. Protože se pak indiánské války od válek „Starého světa“ výrazně liší v řadě ohledů, nejen poměrně nízkými ztrátami na životech během přímých konfliktů a malým počtem účastníků bitev či spíše šarvátek, ale především značnými rozdíly hodnotového i materiálního světa nepřátelských „armád“, přinášejí úvodní kapitoly této publikace obsáhlejší informaci jak o „dětech Velkého bílého otce ve Washingtonu“, tak o „modrých kabátech“, amerických vojácích a protivnících indiánských válečníků. Pojednávají i o cestě, jež dovedla siouxské bojovníky a jezdce sedmé kavalerie až na proslulý Last Stand

VELKÁ SIOUXSKÁ VÁLKA

u Little Bighornu – místo posledního odporu pěti kompanií této jednotky v patrně nejznámější bitvě nejen velké siouxské války, ale indiánských válek vůbec. Považuji v této souvislosti za povinnost poděkovat panu Karlu Řezníčkovi za laskavé přehlédnutí údajů vojenského charakteru. Jeho znalosti v této oblasti, a nejen v této oblasti, jsou obdivuhodné. Pan Řezníček mne upozornil na některé věcné chyby i možnosti nesprávného pochopení textu a já jsem mu za tuto pomoc vděčen. Chyby, které popřípadě v práci zůstaly, padají samozřejmě výlučně na moji hlavu.

Když jsem psal před lety tento prolog, skutečně mne nenapadlo, že mi Nakladatelství Epoque po letech nabídne s odkazem na zájem čtenářů druhé vydání publikace. Přirozeně jsem nabídku s vděčností přijal také proto, že jsem uvítal možnost některé části práce doplnit o výsledky nového bádání, které se objevily zejména v publikacích věnovaných bitvě u Little Bighornu. Sice obraz bitvy kardinálně neměnily, objasňovaly však některé momenty, kde dosavadní literatura nepřinášela definitivní soudy, konstatovala spíš jen otazníky. Teď má tedy i český čtenář možnost poznat blíže prostřednictvím této knihy aktivity příslušníků setniny E sedmé kavalerie v pozdním odpoledni 25. června 1876 tak, jak je rekonstruoval jeden z předních seriózních amerických odborníků na problematiku inkriminované bitvy.

Ve skryjském Luhu, 17. července 2022.

Josef Opatrný

JDI NA ZÁPAD

V roce 1857 napsal Horace Greeley – v té době jeden z nejvlivnějších amerických novinářů – větu citovanou později stovkami politiků či publicistů a opakovanou možná desítkami tisíc „starých“ i „nových“ Američanů: „Jdi na Západ, mladý muži, jdi na Západ.“ Kolem této věty, jejího datování i autorství existuje dnes celá literatura. Greeley totiž nebyl nijak originální. Západ představoval naději už pro generace Američanů před Greleym. Aniž bychom příliš přeháněli, můžeme klidně konstatovat, že vstupem na americký kontinent změnili Evropané zcela názor na centrum světového bohatství. V době Marca Pola přitahoval pozornost všech, kdož snili o drahých kovech a bohatých trzích, Východ. Když však přišly do Evropy zprávy o mexickém a peruánském zlatě a stříbru, začali všichni, kdož pomýšleli na zlepšení své ekonomické situace, spatřovat oblast skutečného bohatství v Západu. Kromě pokladů aztéckých a inckých panovníků či nadějí na opakování loupeží z Tenochtitlánu nebo Cuzka však přemýšleli o cestě přes Atlantik i lidé, kteří považovali zlato, stříbro, smaragdy i perly za součást starého, zkaženého světa a spatřovali v otevření Západu příležitost k vybudování nové společnosti, popřípadě zde hledali útočiště před náboženským a politickým pronásledováním. Původně conquistador, později dominikánský mnich a nakonec biskup v Michoacánu

VELKÁ SIOUXSKÁ VÁLKA

Vasco de Quiroga se dokonce pokusil novou společnost vybudovat. Inspirací mu byla přirozeně bible, ale ani dodržování jejích příkázání nakonec po Quirogově smrti projekt nezachránilo.

Od počátku 17. století usilovali o zřízení komunit bez náboženského a politického pronásledování příslušníci různých protestantských sekt, perzekvovaných v Anglii reprezentací anglikánského náboženství. Společně s lidmi odcházejícími z ekonomických důvodů postavili za mořem osady, v nichž však často postupovali vůči náboženským nonkonformistům stejně netolerantně jako anglikánští biskupové a stát vůči nim samým. Zklamání často zažívali také ti, kdož hledali na Západě lepší hospodářské a sociální podmínky. Stejně jako příslušníci nových sekt se nechtěli vrátit do Anglie, a proto opustili nedávno postavené domy a mířili dál do divočiny, na západ. Sledovali toky řek a postupovali do vnitrozemí, kde někdy s překvapením konstatovali nepřítomnost Indiánů, jindy se s nimi dohodli o koupi půdy, na níž byli usazeni, ale nechyběly ani případy přímých střetů, které měly důsledky pro celou koloniální společnost. Proslulá Baconova vzpoura proti koloniální administrativě, líčená generacemi amerických historiků jako příklad svobodomyslného ducha osadníků, začala obsazováním půdy na západní hranici nárokové jak místními Indiány, tak novými kolonisty. Ještě před polovinou 18. století dosáhli poddaní britské koruny Apalačského pohoří, za nímž se rozprostírala úrodná říční údolí, hlavně kraj kolem Ohia. Obchodníci vyměňující v regionu svoje zboží za komodity nabízené Indiány přinášeli zprávy o možnostech, jež skýtala oblast za horami, a v roce 1748 schválil virginský provinční sněm i místní zástupce koruny vytvoření Ohijské společnosti, jejíž podílníci přišli s plánem kolonizace rovin za Alegehanami. Patřili k nim přední virginští plantážníci včetně dvou bratrů budoucího hrdiny války s Francií, později velitele

kontinentální armády a nakonec prvního amerického prezidenta George Washingtona. Společnost hodlala vyslat za horský hřbet Christophera Gista s úkolem najít půdu vhodnou pro zakládání plantáží a farem. Sám Gist přitom symbolizoval proces pohybu americké společnosti k západu. Pocházel z východu, pak se ovšem odstěhoval do Yadkin Valley v Severní Karolíně a záhy tu vynikl jako úspěšný obchodník se znamenitými znalostmi karolínského pohraničí. Zkušeného hraničáře najala Ohijská společnost a v časném podzimu roku 1750 tak zahájil Gist se svými společníky třísetkilometrovou pouť kolem Ohia a jeho přítoků. Navštívil přitom několik indiánských vesnic, známých už předtím obchodníkům z Virginie či Pensylvánie, a narazil zde i na emisara pensylvánského guvernéra Hamiltona George Croghana s jeho míšeneckým tlumočnickem. Společně pak putovali řadu týdnů, než se na počátku roku 1751 vrátili zpět do bílé společnosti.

Také Croghan patřil k významným osobnostem hranice. Jeho příklad a názory na šíření anglických osad k západu uvádí zase řada autorů jako důkaz existence trvalého postupu bílé civilizace do amerického vnitrozemí. Rodilý Angličan přišel do Ameriky přes Irsko teprve na počátku čtyřicátých let 18. století a při své cestě k západu se zastavil přechodně až na linii mezi farmami bílých kolonistů a lovišti Indiánů. Působil zde jako úspěšný obchodník a velký zastánce myšlenky dalšího postupu na západ. Vyzýval úřady k uzavírání nových smluv s Indiány, tentokrát už na západním úbočí hor a v přilehlých nížinách. Získal pro tuto myšlenku za pomoci misionáře Conrada Weisera náčelníka Miamů a stál tak v roce 1748 u podpisu dohody mezi pensylvánskými kvakery a Miami o přátelství, následované podobnými dokumenty podepsanými zástupci Pensylvánie a Delewarů, Šónijů a Wyandotů. Na cestě s Gistem pak s potěšením pozorovali útesnou krajinu kolem Ohia. Gist později napsal: „Je to krásná, úrodná rovina, bohatě zalesněná

VELKÁ SIOUXSKÁ VÁLKA

velkými ořešáky, jasan, javory a třešněmi; zavodňována je velkým množstvím malých říček a potůčků; je plná přirozených luk s divokým žitem, modrou trávou a jetelem, překypující divokými krocany, jeleny, losy a značným počtem velké zvěře, zejména bizony, kteří jsou často vidět ve stádech o třiceti či čtyřiceti kusech na jedné lučině.

Tento popis musel lákat nejen osadníky východně od Apalačin, ale také zemědělce Starého světa zápasícího po staletí s nedostatkem půdy. Slova, podobná slovům Gistovým, vyslovily desítky a možná stovky obchodníků, vojáků, cestovatelů, ale také farmářů-dobrodruhů, pronikající v 18. a 19. století na indiánská území a popisující nadšeně možnosti, jež jim nabízela místní příroda. Problémem údolí Ohia tak nebyla nepřítelství nebes či nepřátelství Indiánů, Croghana a Gista přijal vlídně místní miamský náčelník i příslušníci jeho kmene, ale ambice francouzských úřadů v Kanadě. Ty považovaly údolí Ohia a Mississippi za oblast předurčenou pro francouzskou kolonizaci a vysílaly sem vojenské oddíly zakreslující do map říční toky a jejich přilehlé břehy jako součást francouzské koloniální říše v Americe.

Válka mezi koalicemi vedenými Británií a Francií, která propukla ve Starém světě také v důsledku sporu o údolí Ohia, zastavila na několik let postup osadníků britských kolonií v Americe na západ. Útoky Indiánů ve francouzských službách dokonce přinutily některé kolonisty hledat větší bezpečí dále od horských přechodů používaných k nečekaným nájezdům nepřátelskými Indiány. Pařížská mírová smlouva však slibovala otevření cest nejen do údolí Ohia, ale i dál k Mississippi. Londýnská vláda sice usilovala o zpomalení postupu nových přistěhovalců i starých osadníků přes Apalačiny, ale její snaha ztroskotala. Provinční vojáci z New Yorku, Pensylvánie i Virginie nebojovali proti Francouzům a Indiánům za zájmy britské koruny, ale proto, aby si zajistili bezpečnost

a možnost pokračovat v obsazování půdy za hranicí tehdejšího bílého osídlení. Britská administrativa ovšem kolonizaci za touto hranicí zakazovala. Vedla ji k tomu obava z oslabování pozic metropolitních úřadů stále dál od starých center kolonií, strach z reakce Indiánů a v neposlední míře snaha připravit vlastní kolonizační projekty, které by přinesly koruně ekonomický zisk. Navzdory opákaným zákazům však odcházeli za hraniční linii průzkumníci a v jejich stopách další osadníci.

Nejen symbolický význam měly aktivity Daniela Boona, jehož jméno nechybí v žádné publikaci pojednávající o posunu americké hranice na západ. Boone se narodil v roce 1734 v pensylvánské kvakerské rodině, přestěhoval se z rodného hrabství Berks do Yadkin Valley v Severní Karolíně, kde v roce 1753 koupil jeho starší bratr Squire farmu. Tady, na pokraji divočiny, jevil devatenáctiletý mladík podstatně větší zájem o lov než o práci na polích, kde seli rodinní příslušníci kukuřici mezi čnějící pařezy. Během krátké doby proslul Boone jako znamenitý střelec a stopař. Sňatek s Rebecou Bryanovou v roce 1756 nezměnil jeho životní styl, stále trávil celé týdny a měsíce na dlouhých loveckých výpravách. Jedna z nich ho zavedla v roce 1767 na západní úbočí Apalačín v oblasti Kentucky, kam pak zamířil k větší výpravě o dva roky později. Společně s dalšími pěti lovci prošel Cumberlandským průsmykem a dosáhl povodí řeky Kentucky. Po jejím toku pak postupovala expedice k západu fascinována možnostmi, jež krajina nabízela lovcům i zemědělcům. V následujících dvou letech prošel Boone, někdy ve společnosti jiných lovců, většinou však sám, větší část střední Kentucky, aby zamířil v březnu roku 1771 zpátky do Severní Karolíny. O dva roky později vedl rodinnou kolonizační misi přes horské hřbety zmařenou ovšem indiánským útokem v Cumberlandském průsmyku. V následujícím roce však mířil Boone znovu na západ, tentokrát jako emisar karolínského guvernéra lorda Dunmora s úkolem zjistit

VELKÁ SIOUXSKÁ VÁLKA

splavnost Ohia v kentucké části toku. Po návratu vstoupil lovec do služeb Transylvania Company Richarda Hendersona a v roce 1775 pro ni, a pro tisíce lidí mířících přes hory, vytyčil jednu z nejznámějších stezek americké historie – stezku Daniela Boona či Cestu divočinou Cumberlandským průsmykem k řece Kentucky, na níž založil pevnost a osadu Boonesboro. Žil potom několik let v Kentucky, zaměstnán po většinu doby řešením sporů a konfliktů s Indiány, kteří jej v únoru 1778 zajali a věznili, zatímco připravovali velký útok na Boonesboro. Boone však po čtvrt roce ze zajetí unikl a následně organizoval úspěšnou obranu pevnosti, obležené až do konce září Šónii a jejich spojenci. Úspěch při obhajobě Boonesbora považovali současníci i pozdější historikové za mimořádně významný faktor kolonizace oblasti za Apalačiny.

Ani tento úspěch však Boonovi nepomohl ve sporu o pozemky, jež si sice v Kentucky zabral, špatně však zaregistroval a následně proto ztratil. Stopař a hraničář vstoupil nakrátko do politiky, zasedal dokonce ve virginském zákonodárném sboru, ale život poslance mu zřejmě nevyhovoval, patrně i proto, že jeho umění psát končilo nadrápáním podpisu a čtení mu dělalo velké potíže. Nakonec odešel s rodinou do západní Virginie, kde živil sebe i své blízké lovem až do roku 1820, aniž by dovedl k realizaci plán na další velkou západní výpravu. Stal se legendou už za svého života, částečně díky práci Johna Filsona z roku 1784 s nepřesným názvem *Boonova autobiografie*. Miliony čtenářů v Americe a na celém světě pak znaly literární postavu, jíž Boonovy osudy inspirovaly, Natty Bumppa Jamese Fenimora Coopera.

Boone vstupoval do historie Ameriky v době, kdy kraj na východních úbočích Apalačín spravoval guvernér britské koruny a západní svahy kontrolovali Indiáni, umíral potom krátce předtím, než Spojené státy vstoupily vyhlášením Monroeovy doktríny na světovou scénu jako kandidát zvláštního postavení na západní

hemisféře. Doktrínou varovaly evropské mocnosti před zasahováním do záležitostí amerického kontinentu, jehož zájmy ztotožňovaly se zájmy vlády ve Washingtonu. Proměna britských kolonií v suverénní zemi nijak neovlivnila postoj amerických osadníků k Západu. I po vyhlášení nezávislosti pohlíželi s nadějí na západní úrodné nížiny a severozápadní nařízení z roku 1787 stanovilo podmínky plného začlenění těchto území do Unie se všemi právy a povinnostmi jejich obyvatel. Formálně sice tvořil celý tento kraj součást Spojených států, ve skutečnosti ho však stále obývali a kontrolovali Indiáni a bílí osadníci sem ve větší míře teprve pronikali. Západ ovšem nepřítahoval jen zájem jednotlivců, ale také amerických úřadů. Thomas Jefferson – vedle George Washingtona nejvýraznější osobnost americké politické scény prvních desetiletí existence Unie – formuloval už v roce 1786 program šíření americké civilizace na jih a západ od stávajících hranic a jako třetí americký prezident obhajoval v roce 1803 počínání emisarů své vlády ve Francii silně kritizované významnou částí předních zákonodárců. Vyslanci tehdy koupili od Napoleona Louisianu, celou pravobřežní část údolí Mississippi až k nezřetelně vymezeným hranicím španělských kolonií na jihu a západě.

Na toto území, prozkoumané v následujících letech výpravou Zebulona Pikea a mimořádně úspěšnou expedicí Lewise a Clarka, v této době ovšem skoro žádní osadníci neodcházeli. Nekonečné roviny, zvané už v této době pláně či velká americká pustina, i hory dále na západě sice nabízely nemalé možnosti obživy, kolonizaci však bránila komunikační bariéra. Tehdejší dopravní prostředky neumožňovaly ekonomicky únosnou přepravu zboží mezi velkou částí nově získaného území a východními trhy a na západ proto odcházely pouze brigády lovců a obchodníků přivážejících pak po síti vodních cest cenné bobří a vydří kožešiny.

Jinak vypadala situace na jihozápadě, kde sousedily Spojené státy s kolonií pyrenejské mocnosti – Novým Španělskem a od roku

VELKÁ SIOUXSKÁ VÁLKA

Meriwether Lewis, William Clark a jejich indiánská průvodkyně Sacagawea.

Cílem této expedice bylo prozkoumat a najít cestu k západnímu pobřeží.

1821 nezávislým Mexikem. Sem, na území Texasu, přicházejí z USA osadníci udržující hospodářské a politické kontakty se zemí svého původu, do správního centra Nového Mexika pak mířili ve stopách povozů Williama Becknella další obchodníci, šířící pověst stezky do Santa Fé mezi podnikateli amerických měst